

TMMOB İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
3.YAPI DENETİMİ SEMPOZYUMU
5 - 6 EKİM 2013 DİYARBAKIR
SEMPOZYUM KİTABI

TMMOB İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
ANKARA ŞUBESİ

TMMOB İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
DİYARBAKIR ŞUBESİ

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında
Yönetmeliğin 5 inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde
bandrol taşıması zorunlu değildir.

3.Yapı Denetimi Sempozyumu Sempozyum Kitabı 5-6 Ekim 2013 Diyarbakır

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi
Necatibey Cad. No:57 Kızılay/ANKARA
Tel : 0 312 294 30 61-66
e-mail: imoankara@imo.org.tr
web : www.imoankara.org.tr

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi
Ali Emiri 5.Sok. Yılmaz 2000 Ap. No:5 Yenişehir/DİYARBAKIR
Tel : 0 412 223 97 82
e-mail: imodiyarbakir@imo.org.tr
web : www.imodiyarbakir.org.tr
ISBN : 978-605-01-0576-6
İMO : Oda Yayın No: E/14/01

Tasarım - Baskı
Ses Reklam ve Matbaacılık Ltd. Şti.
Ayten Sk. 28/7 Tandoğan - ANKARA
Tel: +90 312 215 62 00 - Fax: +90 312 215 61 81
ses@sesreklam.net - www.sesreklam.net

SEMPOZYUM PROGRAMI

1.GÜN 5 EKİM CUMARTESİ:

09.00 - 09.30: Kayıt

09.30 - 10.00: Açılış Konuşmaları

10.00 - 11.00: Sunumlar

Erhan KARAESMEN
Altok KURŞUN

11.00 - 11.15: Çay - Kahve Arası

11.15 - 13.30: **PANEL OTURUM**

Yapı Denetim Sürecine Yönelik Sistemik Yaklaşım Önerileri
Hüseyin KAYA (Yapı Denetim Kuruluşları Birliği Gen.Bşk.)
Murat Akın BİNGÖL (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı)
Ali Rıza YÜCEL (Hukukçu-İnş.Müh.)
Şükrü ERDEM (İMO 2.Başkanı)
Mustafa BAYGELDİ (TMMOB Yapı Den.Çalışma Grubu Bşk.)
Ahmet AKKOL (İl Özel İdaresi)
Mustafa TEMEL (Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Md.)
Abdullah SEVİNÇ (Diyarbakır Büy.Bel.Gn.Sek.Yrd.)
Nimet TAŞ (Bağlar Belediyesi Bşk.Yrd.)
Recep KARAHAN (Diyarbakır YDK Temsilcisi)

13.30 - 14.30: Yemek Arası

14.30 - 16.00: **1. OTURUM**

Oturum Başkanı: **Canan TAŞDEMİR** (İTÜ)

Çağrılı Bildiri: Çelik Yapılarda Kalite Kontrol ve Denetim
Mustafa ÇOBANOĞLU

Davranış Düzensizliğinin Van Depremindeki Yansımaları ve
Güçlendirmede Yapı Davranışının Düzeltilmesi
Hüseyin TEKEL

Mevcut Yapı Stoğunun Deprem Performansının Belirlenmesi
Üzerine Genel Bir Değerlendirme
Hamide TEKELİ - K.Tuğçe ERKAN - Hakan DİLMAÇ - Fuat DEMİR

Yapı Denetim Sürecine Yönelik Sistemik Yaklaşım Önerileri
A.Cumhur KOCALAR

Bakanlık-Belediye-Müteahhit Üçgeninde Yapı Denetim Sorunsalı
Erdoğan BALCIOĞLU

16.00 - 16.15: Çay-Kahve Arası

16.15 - 17.45: **2.OTURUM**

Oturum Başkanı: **Mustafa SELMANPAKOĞLU** (*İMO Onur Kurulu Üyesi*)

Çağrılı Bildiri - Yapılarda Laboratuvar Uygulamaları
Murat DOĞAN

Yapı Denetim Kanununda Meslek Etiği İhlalleri
Osman KARA - Fatih SAKA - Hikmet KAPLAN - Turgay YULU

Yapı Denetim Kuruluşlarının İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Açısından Sorumlulukları
Hilal MEYDANLI ATALAY - Serkan ENGİN

Türkiye'de Yapı Denetimin Denetimi
Osman KARA

2.GÜN- 6 EKİM PAZAR:

09.30 - 11.00: **3.OTURUM**

Oturum Başkanı: **Özgür DEĞERTEKİN** (*Dicle Üniv.*)

Çağrılı Bildiri:
Normal ve Lifli Beton Karışımlarının Performansa Dayalı Tasarımı
Mehmet Ali TAŞDEMİR (*İTÜ*)

Yapı Denetim Kuruluşlarının İstihdama Katkısı
Hilal MEYDANLI ATALAY - Serkan ENGİN

Prefabrik Betonarme Yapılarda Denetim ve TSEK 118 Yaklaşımının Değerlendirilmesi
Ahmet BAL - Huzur DEVECİ

Yapı Denetiminde Betonun Yeri
Seray KAYA - Hüseyin KAYA - İsmail Özgür YAMAN

Beton Kalitesinin Yapı Denetimi Kapsamında Denetlenmesi
İdris BEDİRHANOĞLU - Sultan ERDEMLİ GÜNASLAN

11.00-11.15: Çay - Kahve Arası

11.15-12.45: **4.OTURUM**

Oturum Başkanı: **A.Halim KARAŞİN** (*Dicle Üniv.*)

Çağrılı Bildiri: Kentsel Dönüşüm Kapsamında Binaların Bölgesel Risk Dağılımının Belirlemesi Pera Yöntemi

*Yrd. Doç. Dr. Osman KARA, Yrd. Doç. Dr Fatih SAKA,
Öğr. Gör. Hikmet KAPLAN, İnş. Yük. Müh. Turgay YULU*

YAPI DENETİMİ KANUNUNDA MESLEK ETİĞİ İHLALLERİ

ÖZET

Türkiye’de yapı denetimi, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanuna ve bu kanuna dayalı olarak hazırlanan Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğine göre yapılmaktadır. 4708 Sayılı Kanun ve bu kanuna dayalı çıkarılan yönetmelik yapı denetimi faaliyetinin yürütülmesinde hangi meslek mensuplarının ne şekilde görev alacağını belirlemiştir.

4708 Sayılı Kanun, Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği ve eklerinde, Yapı Denetimi faaliyetinin yürütülmesinde yetki verilen mesleklerin belirlenmesinde gereksiz sınırlamalar konulmasının yanında ilgisiz mesleklere de yetki verilmiştir.

Bu çalışmada, 4708 Sayılı Kanun, Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği ve eklerinde, Yapı Denetimi amacıyla yetkilendirilen personelin bilgi yeterliliği açısından eksik olması sebebiyle mühendislik etiğine aykırı düzenlemeler incelenmiş, durumun mühendislik etiği ile ele alınarak değerlendirilebilmesi amacıyla, meslek, etik, meslek etiği ve mühendislik etiği konuları hakkında bilgiler verilmiş ve yönetmeliklerdeki eksikliklerin giderilebilmesi için çeşitli çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

GİRİŞ

1999 yılında yaşanan deprem felaketi, ülkemizde yapı denetiminin büyük ölçüde bireysel duyarlılık ve dikkate bağlı olarak yürütülmüş olduğunu göstermiştir. Bu durum üzerine çıkarılarak 10.04.2000 tarihinde yürürlüğe giren 595 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile başlatılan yapı denetiminde kurumsallaşma süreci, 13 Temmuz 2001 tarihinde 4708 sayılı Yapı Denetim Yasasının yürürlüğe girmesiyle sürdürülmüştür. Yapıların denetimi, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanunun uygulanmaya başlamasıyla, dörtlü fenni mesul uygulamasının aksine, bireysel duyarlılık ve dikkate bağlı uygulama olmaktan çıkarak kurumsal bir iş olmuştur. Diğer yandan kurumsal, düzenli ve kurallı uygulamaya geçilmesi, yapı denetiminde eksik ve yanlışların belirgin bir şekilde ortaya çıkmasını ve fark edilmesini sağlamıştır. Öyle ki, önceleri ilgililerinin önemsemediği ya da yaptırımını olmadığından gündeme getirmedeği konular yargıya götürülür ve cezalar tatbik edilir olmuştur.

4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun, yeni yapı denetimi uygulamasıyla beraber yeni sistem, kavram, deyim, iş, işlem, kurum, kuruluş ve meslekleri de beraberinde getirmiştir. Yeni yapı denetim sisteminde, mesleklerin görev alan-

ları ve yetki sınırları büyük ölçüde belirlenmiştir. Yeni sistemle birlikte, eskiden denetim hizmetini yürüten mesleklere yenileri eklenmiştir. Denetim hizmetinin değişik kısım ve kademelerinde görev alan bu mesleklerin görev, sorumluluk ve yetki sınırları ilgili mevzuatlarla belirlenmiştir.

4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ve bu kanuna dayalı olarak hazırlanan Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinde görev verilen meslekler öncelikle imar kanununda görev verilen mesleklerdir. İmar kanununda fenni mesul adı altında görev verilen mesleklere yeni meslekler de eklenmiştir. İmar kanunu gereği özel inşaatlarda, kamu kurumlarının yapım işlerinde ve kontrol teşkilatında görev alan meslekler geçmiş yılların şartlarına ve söz konusu mevzuatın şartlarına uygun olarak hizmet yürütmüştür. Fakat Yapı Denetimi Hakkında Kanunun öngördüğü kurumsal yapı ve günümüz şartlarında yeni meslek grupları düşünüldüğünde yeniden bir değerlendirmeye ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Geçmişteki uygulamalarda verilen görevlere benzer bir görev dağılımı yeni yapılanmada uyumsuzluklar meydana getirmektedir. 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanunla mesleklere verilen görevlerin, mevcut mesleki eğitime, mesleki yeterliliklere ve genel mesleki etik kurallarına uygunluğu irdelendiğinde uygulamada bazı olumsuzluklar ve karışıklıklar olduğu görülmektedir. Tesis edilen iş ve işlemler kanun ve yönetmeliğe uygun olduğundan yürütülmesinde hukuki açıdan bir sakınca görülmemektedir. Ancak, genel mesleki etik ilkeler açısından bakıldığında mevzuatın hatalı ya da yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Yasal düzenlemenin mesleki etik kurallara uygun yapılmamış olması, yapı denetim sisteminde görev yapan teknik elemanların etik olmayan davranışlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Diğer yandan mesleki etik ilkelere göre uygulama yapılmaya çalışıldığında yasal olmayan durumlar ortaya çıkmakta ve yasal haklar engellenmektedir.

Dünyada evrensel etik konusuyla ilgili daha detaylı araştırmalar yapılırken ve oluşturulan normlar iyileştirilmeye çalışılırken, ülkemizde etik kavramı tanıtılmaya ve yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu süreçte etik kavramının benimsenmesi ve uygulanması hukuki ve sosyolojik alt yapı gerektirmektedir. Etik kavramının toplum tarafından bilinmediği, yasal mevzuatın hazırlanmasında etik ilkelerin gerektiği gibi dikkate alınmadığı ve uygulayıcılar tarafından yeterince önemsenmediği bir ortamda etik ihlaller ya da ihmallerin oluşması kaçınılmazdır. Mesleki etik açısından değerlendirilmeden çıkarılan kanunlar, uygulamada sorunlar oluştururken, kanuni ve sosyolojik alt yapısı olmayan bir etik kavramın hayata geçirilmesi de, kanuni olmayan uygulamalara neden olmakta ve uygulamamaktadır.

Bu makalede, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ve bu kanuna dayalı olarak hazırlanan mevzuatta Yapı Denetimi faaliyetinin yürütülmesinde yetki verilen meslekler ve yetki sınırları, meslek etiği açısından irdelenmiştir ve hataların düzeltilebilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

MESLEK KAVRAMI

Bir uğraşın, “meslek” olarak sayılabilmesi için taşıması gereken özellikler aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Bilgi ve İpbüker, 2005):

Meslekler, genellikle insanların toplumca değer verilen hedeflere, yararlılara ve hizmetlere ulaşmalarına olanak sağlar. Bir meslek dalı toplumun kaçınılmaz olan bir gereksinimini karşılar (Aydın, 2002).

Mesleklerin, mesleki faaliyetleri yöneten gizli veya açık yeterlik ve davranış standartları vardır (Bayles, 1988).

Profesyoneller, bir mesleğe kabul edilmeden önce, resmi ve gayri resmi uzun bir eğitimden geçerler (Fuchs, 1992). Sistemli bir eğitimle kazandırılan özel bilgi ve becerilerle donatılmış olan meslek elemanı toplum tarafından “uzman” olarak görülür ve o hizmette kişiye tam bir güven duyulur.

Meslek dalları, araştırma ve deneylerle, mesleki deneyimlerle geliştirilir ve zamanla kendilerine özgü tekniklere sahip olurlar. Meslektaşlar tarafından kuşaktan kuşağa aktarılan bu mesleki birikim süreç içerisinde yeni tekniklerin keşfedilmesine de olanak sağlar (Aydın, 2002).

Profesyoneller, kendi uzmanlık alanları içinde entellektüel otoriteler olarak görülürler (Bayles, 1988). Meslek elemanlarının, kendi konuları üzerinde özel bir bilgiye, yargıya ve uzmanlığa sahip oldukları düşünülür (Resnik, 2004).

ETİK KAVRAMI

Tarihsel süreç içerisinde etik kavramının birçok tanımı yapılmıştır. Türk dil kurumunun Büyük Türkçe sözlüğünde etik; Ahlak felsefesi; Felsefenin ödev, yükümlülük, sorumluluk ve erdem gibi kavramları analiz eden, doğruluk veya yanlışlık ile iyi veya kötüyle ilgili ahlaki yargıları ele alan, ahlaki eylemin doğasını soruşturan ve iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan dalı olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2000).

Etik, ahlaki insan davranışlarını inceleyen felsefe dalı olmakla birlikte günümüz güncel yaşamında daha çok mesleki etik kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Etik, günlük hayatta detayı önemsemeyen ya da farklarını incelemeyenler tarafından ahlak yerine kullanılsa da, felsefeciler ortak ve farklı yönlerini ortaya koyarak farklı tanımlar yapmaktadır.

Ahlakın (moral) olgusal ve tarihsel olarak yaşanan bir kavram olmasına karşılık etik (ahlak felsefesi), ahlak konusunu inceleyen bir bilim dalı ya da felsefe disiplindir, ahlak ise, insanların birbirleriyle ya da devletle olan ilişkilerinde ortaya çıkan ve insanlardan “yapmaları istenen” davranışlar ve eylemlerdir (Şimsek, Akgemci ve Çelik, 2003).

Ahlak etikten çok önce var olmuştur. Bu anlamda ahlak, toplumsal yaşamın tüm alanlarında insanların yaptıklarını düzene koyan, kendiliğinden biçimlenmiş ve genel kabul görmüş yasaklama ve değerlendirmelerdir (Deliorman ve Kandemir, 2009).

Babadağ'a (1991) göre, etik; bireyin davranışlarına, temel olan ahlak ilkelerinin tümüdür. Basit bir ifadeyle "ahlak kuramı" ya da "teorik ahlak" denilebilir. Algier ve Erkal, (2002) ise etik; "Bir bilim alanı olan etik, genelde doğru ve yanlışları açıklayan, belirleyen ilkelere ait felsefi bilim veya ahlak felsefesi olarak tanımlanır. Daha öz bir deyişle etik, doğru ya da yanlış davranışlar bilimidir" ifadeleriyle tanımlanmaktadır.

MESLEKİ ETİK KAVRAMI

Kuçuradi'ye (2003) göre etik problemler, bir anlamda felsefenin başlangıçlarından beri filozofların uğraştığı ana bir soru ya da problem demetini oluştururken başka bir anlamdaki etik problemlerin, eylemde bulunmak zorunda olduğumuz günlük yaşamla -farkında olsak da, olmasak da- doğrudan doğruya ilgili olan problemler olduğunu bildirmektedir.

Meslek etiklerinin bugün peşinde oldukları ya da aradıkları şey, normlardır, ama özel türden normlar. Bu normların, söz konusu mesleği icra edenlerin hepsinin ve her yerde kararlarını ve eylemlerini belirlemeleri bekleniyor. Yani aradıkları normlar, kişilerin, sahip oldukları dünya görüşlerinden, kültürlerinden, ideolojilerinden, dinlerinden bağımsız olarak uygulanmaları beklenen normlardır. "Evrensel bir etik" veya "global bir etik" oluşturmaya çalışanlar da normlar peşindedirler. Aradıkları davranış normları da, üzerlerinde bir konsensüsün olabileceği normlardır. (Kuçuradi, 2003).

Meslek etiği kavramını, bütün mesleki etkinliklerin iyiye yönlendirilmesi konusunda düzenlemeler getiren, meslek üyelerinin kişisel arzularını sınırlayıp belli bir çizginin dışına çıkmalarını önleyen, mesleki idealleri geliştiren, ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan bir ilkeler ve kurallar sistemi olarak tanımlanmaktadır. Çağdaş dünyada her mesleğin kendisine özgü bir etiği olması, böylelikle meslek üyelerinin davranışları konusunda, toplum içinde güvence oluşturan, bir otokontrol sistemi ortaya çıkması istenen bir durumdur. Mesleklerin evrensel birer alt kültür oluşu bağlamında, meslek etiklerinin de temel özelliklerinden biri sadece meslek üyeleri için geçerli olup farklı toplum kesimlerini bağlamamak diğeri ise dünya ölçeğindeki tüm meslek üyeleri için geçerli olmaktır. Meslek etikleri bir meslek grubunun eseri olarak kabul edilebileceğine göre, bir grup ne denli güçlü kurulmuş ise, etik ilkeleri de o denli etkili olmaktadır (Aydın, 2003; Arda, 2004).

MÜHENDİSLİK ETİĞİ

Mühendislik etiği, meslek etiği kapsamında değerlendirilmektedir ve mühendislerin iş hayatında yapmaları gereken ve kaçınmaları gereken iş ve eylemleri ifade etmektedir.

Etik kodlar, çalışanlara ya da örgütsel davranışlara rehberlik eden, ahlaki standartları içeren yazılı, açıklayıcı ve resmi belgelerdir (Schawartz, 2001).

Etik kod, çalışanların hangi davranışlarının kabul edilebilir bulunduğuyla ilişkin olarak yol gösteren, meslek ya da kurum tarafından beklenen resmi ifadelerdir (Ferrel ve Fraedrich, 1994).

Bowie ve Duska, (1990) meslek etiği ilkelerinin bir mesleğin veya örgütün üyelerinin uymaları gereken etik ilke ve kodlar olduğunu belirtmişlerdir. “Etik Kod”, mesleki ya da başka gruplar içerisinde kalabilmek için, ilgili kişilerin uymak zorunda oldukları amaç ve davranışlar bütünüdür. Etik kodlar genellikle yazılı ve resmi bir nitelik taşırlar. Ancak etik kodların bir kısmı yazılı olmaya-bilir. Etik kodlarda, iş ve çalışma sürecinde ne tür standart ve değerlerin benimseneceği açıkça belirtilmiştir. Etik kodların temel işlevi, kapsamına giren grup üzerinde belli bir disiplin sağlamak ve bunun için gereken ortamı yaratmaktır. Etik kodlar genellikle kısa ilkeler kümesinden oluşur. Örneğin, “her üye en yüksek dürüstlük ve onur içerisinde davranacaktır” gibi ilkesel davranış ifadeleri etik kodlar içinde yer alırlar (Prichard,1998)

Mühendislik Etiği Kodları; mühendislik hizmetlerinin icrası sırasında uyulmak üzere resmi ya da gayri resmi kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanmış kurallardır. Etik kodlar, mesleğe sınırlama getirilmesine veya doğru mesleki tavırların belirlenmesine ihtiyaç duyanlar tarafından benimsenmesi ve desteklenmesi nedeniyle oluşur ve geçerlilik kazanır. Günümüzde meslek etiğine duyulan ihtiyacın sonucu olarak, mesleki etik kodları kanunlara da yansiyarak geçerlilik kazanmakta ve yaptırım gücünü artırmaktadır.

Mesleki etik kodların bilinen en eski örneği tıp alanındaki “Hipokrat Andı”-dır. Son yıllarda özellikle Avrupa ve Amerika’da bütün meslek alanlarının etik kodlar oluşturdukları bilinmektedir.

Meslek etiği ile ilgili tanımlamalar toplu halde düşünüldüğünde, etiğin temel ilkeleri; profesyonellik, adalet, eşitlik, dürüstlük ve doğruluk, tarafsızlık, sorumluluk, insan hakları, humanizm, bağlılık, hukukun üstünlüğü, sevgi, hoşgörü, saygı, tutumluluk, demokrasi, açıklık, hak ve özgürlükler, yasa dışı emirlere karşı direnme olarak sayılabilir.

Profesyonel; bir işi kazanç sağlamak amacıyla yapan (kimse) veya bir işin bütün inceliklerini ve açıklarını kavramış olmak anlamlarında kullanılmaktadır (MEB, 2000). Mesleki etik ilkesi olarak profesyonellik; mesleği ile ilgili gerekli bilgi ve beceriye sahip olması olarak tarif edilmektedir. Mesleği ile ilgili gerekli bilgi ve beceriye sahip olmayan birinin meslek etiğinden söz edilemez. Profesyonel olmanın temel koşullarından en önemlisi, görev ile ilgili bilgi ve becerilerin eksiz kazanılmış olması ve yerine getiriliyor olmasıdır. Ön lisans yada lisans eğitimiyle kazanılan mesleklerde profesyonellik alınan derslerle kazanılır. Bu yüzden mesleklerin profesyonellik sınırları eğitim müfredatı ile sınırlanmış olur.

ETİK-KANUN İLİŞKİSİ

Ahlakla benzerlik gösteren bilimlerden biri de hukuktur. Hukuk; yazılı emir ve yasaklardır. Ahlak ise yazılı emredici özelliği olmayan, toplum tarafından kabul görmüş kurallar bütünüdür. Ahlaki değerlerden yoksun bir hukuk düşünülemez gibi, ahlaki değerler ile çatışan bir hukuk da işlevsel olmaktan uzaklaşır. Bir insan topluluğunun asgari düzeydeki ortak paydasını, ahlak oluşturur. Ahlak ve hukuk kuralları arasındaki fark, ahlak kurallarının dağınık, ör-

gütlenmemiş nitelik taşımasına karşılık, hukuk kurallarının toplu, örgütlenmiş ve sistemli olmasıdır. Ahlak ve hukuk kuralları arasında yaptırım farkı vardır. Ahlakın asıl yaptırımı vicdan olmasına karşılık, hukukun devletin gücü ile uygulanan maddi zorlayıcı yaptırımları vardır.

Kuçuradi'ye (2003) göre, düzen ve yaptırım bakımından etik giderek genel ahlakla kanunlar arasında bir yere oturtulmaya çalışılmaktadır. Böylece etik davranmayanlara yaptırım gündeme gelmektedir.

Etikle ilgili sorunlu durumlar çerçevesinde “ikilem” ve “ihlal” gibi iki ana kategori bulunmaktadır. İkilemi, kurala bağlanmamış durumlarda karar vericinin yaşadığı seçim sorunu; ihlali ise mesleki eylemi düzenleyen standart kuralların çiğnenmesi olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Kadioğlu, 2007).

Genel ahlak ve meslek etiği anlamında etik ile hukukun başlıca ortak noktası normatif yani kural koyucu sistem olmalarıdır. Bu bağlamda hukukun kuralları arkasında devlet gücünü bulundurmaktan ve kuvvetli yaptırımla desteklenmiş olmaktan ötürü daha kuvvetli, ortak aklın gerekleri ve kitle uzlaşması üzerine bina olmuş etik kuralları ise görece daha zayıftır. Belli bir konudaki bazı kuralların hem etik hem hukuk kuralı olması rastlanan bir durumdur ve yasa koyucunun toplumun kendini kurala bağlama iradesine gösterdiği saygının göstergesi olmak bakımından önemlidir (Kadioğlu, 2007).

Etik bağlamında olmuş ya da olası bir eylem tartışılırken, yasalar değil temel değerler referans alınır ve felsefenin yöntemleri kullanılır. Böylesi tartışmalardan elde edilen sonuçlar, yasanın öngördüğü düzenlemeyle kimi zaman bağdaşır kimi zaman çelişirler. Yasada bir düzenleme olmaması halindeyse, yasama gücü için bir öneri niteliğini taşırlar. Pozitif hukukun etik tartışmalar üzerinden oluşturulması ona daha yüksek bir saygınlık ve geçerlilik kazandırır (Pribilla, 2000).

Hukuk çerçevesinde normları benimsemek değil onlara uymak esastır. Öte yandan etik açıdan tartışmaya açık olan kimi eylemler yasaklanmış olmadıkları için hukuki açıdan tartışma konusu değildir (Pieper, 1999). Bazen de etiğe bağlılığın gereği olarak yasaya uymamak/karşı çıkmak gündeme gelebilir. Uygulanması yerinde olacak son bir husus, yasaların genel ahlak gibi zaman ve mekân içinde sınırlı bir geçerliliği olduğu, etiğin ise evrensellik iddiası taşıdığıdır (Williams, 2005).

YAPI DENETİM KANUNUNDA GÖREVLENDİRİLEN MESLEKLER

4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun, bu kanuna dayalı olarak hazırlanan Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinde ve ilgili diğer mevzuatta değişik mesleklere doğrudan yada dolaylı olarak görev verilmektedir. İlgili mevzuatta yapı denetim kuruluşlarında ve laboratuvarlarda görev alacak meslekler doğrudan tanımlanmıştır, ilgili idareler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığında ve taşra teşkilatlarında görev alacak meslekler kısmen tanımlanmış ya da hiç tanımlanmamıştır.

Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinin 10. Maddesinde Yapı denetim kuruluşunda ortaklık durumu açıklanmıştır. Bu maddeye göre: Yapı denetim kuruluşuna ortak olabilmek için mimarlık, inşaat mühendisliği, makine mühendisliği veya elektrik mühendisliği diplomasına sahip olmak şartı aranır.

Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinin “Laboratuvarın Çalışma usul ve esasları” başlıklı 13. Maddesinde: Laboratuvarlarda yapı malzemesi kalite kontrolü konusunda laboratuvar denetçi belgesine sahip en az bir inşaat veya kimya mühendisi, zemin deneyleri konusunda laboratuvar denetçi belgesine sahip en az bir inşaat veya jeoloji veya jeofizik mühendisi ile yardımcı teknik elemanlar istihdam edilir, hükmü yer almaktadır.

Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinin “Yapı denetim kuruluşunda ve laboratuvarında görev alacak teknik personelin deneyim ve nitelikleri” başlıklı 14. Maddesinde denetçi belgesinin;

- a) Proje inceleyecek ve inşaat denetimi yapacak olan mimar için “proje ve uygulama denetçisi”,
- b) Proje inceleyecek ve inşaat denetimi yapacak olan inşaat mühendisi için “proje ve uygulama denetçisi”,
- c) İnşaat denetimi yapacak inşaat mühendisi için «uygulama denetçisi»,
- ç) Proje inceleyecek ve inşaat denetimi yapacak olan makine ve elektrik mühendisleri için “proje ve uygulama denetçisi”,
- d) Laboratuvarında görev yapacak olanlar için “zemin veya yapı malzemesi laboratuvar denetçisi” adıyla düzenleneceği hükme bağlamıştır.

Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinin “Teknik Personelin denetim yetkisi” başlıklı 15. Maddesinde, Kontrol elemanı: Yapı denetim kuruluşunda görev alan kontrol elemanı, denetçi mimar ve denetçi mühendisin sevk ve idaresi altında görev yapar. Görevlendirildikleri yapılarda denetçi mimar ve mühendislerin vereceği görevi yerine getirir ve sorumluluğu altında bulunan işlerden dolayı denetçi mimar ve mühendisler ile birlikte müteselsilen sorumludur. Denetim yetkisi sınırları, inşaat alanı itibarı ile aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

İnşaat Mühendisi ve Mimar	30.000 m ²
Makine Mühendisi	60.000 m ²
Elektrik Mühendisi	120.000 m ²

Yine 15. Maddede, Yardımcı kontrol elemanı, her yıl Bakanlık tarafından yayımlanan Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Hakkında Tebliğe göre 3b (hariç) grubuna kadar olan ve inşaat alanı 15.000 m²'yi geçmeyen bir yapının denetimi üstlenildiğinde, yapı denetim kuruluşunda kontrol elemanı yerine görevlendirilir. Yardımcı kontrol elemanı, denetçi mimar ve denetçi mühendislerin sevk ve idaresi altında görev yapar. Görevlendirildiği yapılarda denetçi mimar ve denetçi mühendisler ile birlikte müteselsilen sorumludur. Denetim yetkisi sınırları, inşaat alanı itibarı ile aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Teknik öğretmen (İnşaat, Makine, Elektrik)	15.000 m ²
Tekniker (İnşaat, Makine, Elektrik)	10.000 m ²
Teknisyen (İnşaat, Makine, Elektrik)	5.000 m ²

KONUNUN MESLEKİ ETİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uzman, işinin ehli olmalıdır (bilgi koşulu!). Aynı zamanda ahlak duygusu ve sorumluluk taşınmalıdır. Eski deyimle, “ehil” ve “mes’ul” olmalıdır (İnam, 2003).

Yapı Denetimi Kanununda yer alan meslekler ön lisans veya lisans eğitimi ve öğretimi ile kazanılan mesleklerdir. Bu nedenle, bu mesleklerin görev ve yetki alanları, lisan veya ön lisans eğitiminde aldıkları ders ve konularla belirlenmektedir. Bu mesleklerin ehil oldukları veya olabilecekleri konular için üniversitede ilgili bölüm tarafından yürütülen ders müfredatlarının incelenmesi gerekmektedir.

Ülkemizde eğitim-öğretim yapan üniversitelerin bölüm müfredatları incelendiğinde, lisans veya ön lisans mezunlarının ehil oldukları konular kolayca görülebilir. Yapı Denetim Kanununda ve Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinde görev verilen mesleklerin ehil oldukları konuları görmek içinde ilgili bölüm müfredatına bakılması gerekmektedir.

Üniversite eğitimiyle edinilmiş mesleklere kanunla, eğitim müfredatında yer almayan konularda yetki verilmesi etik açıdan kabul edilebilir değildir. Çünkü bu durumda mesleki etik ilkelerden “bilgi” şartı sağlanmayacaktır.

Lisans veya ön lisans programlarının müfredatları ile Yapı Denetim Kanununda ve Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinde görev verilen mesleklerin görevleri incelendiğinde bazı uygunsuzluklar olduğu görülmektedir. Mesleki etik ihlali görülen alanlar şöyle sıralana bilir:

1. Yapı Denetim Kanununun 1. Maddesinde “Parsel malikinin veya hissedarlardan birinin mimar veya mühendis olması halinde ayrıca şantiye şefi aranmaz.” hükmü yer almaktadır. Ayrıca; Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinin 3. Maddesinde “ i) (Değişik:RG-1/7/2011-27981) Şantiye şefi: Konusuna ve niteliğine göre yapım işlerini yapı müteahhidi adına yöneterek uygulayan, mühendis veya mimar diplomasına sahip teknik personeli” tanımı ve 9. Maddesinde “(2) (Değişik:RG-1/7/2011-27981) Yapım işleri yürütülen şantiyede, mühendis veya mimar diplomasına sahip olmak üzere bir şantiye şefinin bulundurulması mecburidir.” hükmü yer almaktadır. Yapı Denetimi Kanunu ve Yapı Denetimi uygulama yönetmeliğinin şantiye şefi ile ilgili tanım ve hükümleri uzmanlık ayrımı yapmamaktadır. Bu durum yapılarda şantiye şefliğini ilgisiz mesleklerin üstlenmesine kapı aralamaktadır. Uygulamada makine ya da elektrik mühendisleri, meslek etiğine aykırı olarak büyük bölümü inşaat işleri olan büyük yapılarda görev üstenebilmektedir. Mevzuatta bu olumsuzluğu önleyecek bir hüküm bulunmamaktadır.

2. Yapı Denetim Kanununda “Yapı denetim kuruluşlarının nama yazılı ödenmiş sermayelerinin tamamının, mimar veya mühendisler için olması zorunlu-

dur.” hükmü ile alınan eğitimle ilgisi olmayan konuda mühendis ve mimarlara hak tanınmaktadır. Oysa kuruluşların mülkiyeti için bir mesleki vasıf gerekmemektedir. Bu hüküm nedeniyle gündeme gelen miras intikal konusu henüz tutarlı bir şekilde çözülebilmemiş değildir. Yapı denetimi kuruluşlarının ortaklarının vefatı ile gündeme gelecek olan, mühendis yada mimar olmayan varislerin insan hak ve özgürlüklerinden olan mülkiyet hakkı, bu hükmün hatalı olduğunu göstermektedir.

3. Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinin, Laboratuvarın Çalışma usul ve esasları başlığı altında, “Laboratuvarlarda yapı malzemesi kalite kontrolü konusunda laboratuvar denetçi belgesine sahip en az bir inşaat veya kimya mühendisi, zemin deneyleri konusunda laboratuvar denetçi belgesine sahip en az bir inşaat veya jeoloji veya jeofizik mühendisi ile yardımcı teknik elemanlar istihdam edilir” hükmü yer almaktadır. Yönetmeliğin bu maddesinde iki meslek grubu açısından mesleki etik ihlali bulunmaktadır. Birincisi Yapı Malzemesi Laboratuvarlarında kimya mühendisine yetki verilmesi, ikincisi ise zemin laboratuvarlarında jeofizik mühendislerine yetki verilmesidir.

Kimya Mühendisliği Bölümleri beton basınç ve çelik çekme deneyleri gibi fiziksel deneyler konusunda eğitim almamaktadır. Buna rağmen, Yapı Denetimi Kanunu kapsamında görev yapan Bakanlık Belgeli Yapı Malzemesi Laboratuvarlarının çoğu beton basınç ve çelik çekme deneyleri dışında deney yapmadığı halde, kimya mühendisleri, kanundan aldıkları yetkiye dayanarak bu laboratuvarlarda çoğunlukta olarak görev almaktadır. Yapı Denetim Sistemi açısından en önemli, zorunlu olan ve fiziksel özelliklerin ölçüldüğü bu iki deney dışında laboratuvarlarda diğer deneyler çok düşük oranlarda yapılmaktadır. Bu iki deney dışında yapılan deneylerin de büyük çoğunluğu fiziksel deneylerdir (elek analizi, aşınma, eğilmede Bakanlık Belgeli Yapı Malzemesi Laboratuvarında yapı malzemesine yönelik, kimyasal deney olarak nitelendirilecek çok az çeşit ve sayıda deney yapılmaktadır. Bu şartlar altında yapı malzemeleri deneyleri konusunda lisans eğitimi almamış kimya mühendislerine şartsız olarak denetçi yetkisi verilmesi mesleki etik ilkelere aykırı olarak değerlendirilmektedir. Beton veya çelikle ilgili deneylerin eğitim müfredatında bulunduğu, Çevre Mühendisliği, Makine Mühendisliği, Metalürji Mühendisliği, Tarımsal Yapılar ve Sulama Mühendisliği, Yapı Öğretmenliği vb. gibi mesleklere yetki verilmezken Kimya Mühendisliğine bu yetkinin verilmesi mesleki etikle bağdaşmamaktadır.

Benzer şekilde, lisans müfredatlarında zemin laboratuvar deneyleri olmayan Jeofizik Mühendislerine zemin deneyleri konusunda denetçi yetkisi verilmesi mesleki etik ilkelere aykırı olarak değerlendirilmektedir.

4. Yapı Denetimi Sisteminin denetimini yapan Kamu Kuruluşlarında görevli ilgili personelin mesleki vasıf ve yeterlilikleri ile ilgili bir tanım bulunmamaktadır. Bu durum Yapı Denetimi faaliyetlerini denetleyen ilgili idareler ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı taşra teşkilatında olumsuz uygulamalara imkan sağlamaktadır. Mevzuatta Yapı Denetimi Sisteminin denetimini yapacak birimlerde görevli personelin mesleği tanımlı olmadığından, bu denetimler Yapı Denetimle ilgili meslek mensuplarınca icra edilebilmektedir. Örneğin Çevre ve Şehircilik

İl Müdürlüğünde Yapı Denetim Şube Müdürü Jeoloji Mühendisi, İlçe Belediyesinde Yapı Denetim Şefi Harita Teknikeri olabilmektedir. Böylece, mesleki yeterliliği kontrol edilerek belgelendirilen denetçiler, mesleki tecrübesi az farklı meslek mensubunca denetlenebilmektedir. Uygulamanın kanuna aykırılığı bulunmamaktadır. Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmeliğin “Yetkinlik ve Meslekî Özen” başlığı altında yer alan 10. Maddesinde”(1) Denetim görevlileri;

a) Görevin gerektirdiği bilgi, beceri ve deneyime sahip olur ve görevlerine azami özen ve dikkat gösterir.

b) Denetim faaliyetinin amacına uygun bir şekilde yerine getirilebilmesi için meslekî bilgi, beceri ve bireysel yeteneklerini sürekli geliştirmeye gayret eder” hükümleri yer almaktadır. Bu hükümlerde mesleki branş, yeterlilik ve eğitimle ilgili net sınırlama olmadığından, denetim görevlilerinin denetlediği meslek grubu dışından olması kanunen mümkün olmaktadır. Durum her ne kadar kanuni olsa da mesleki etik açısından bakıldığında sakıncalı olmaktadır.

5. Yapı Denetim mevzuatı, yapı denetimi konusunda ön lisans müfredatı uygulayan Yapı Denetimi Bölümü mezunu Yapı Denetimi Teknikerleri için bir görev tanımı içermemektedir. Buna karşılık ön lisans programı uygulayan inşaat bölümü mezunu inşaat teknikerlerinin yardımcı kontrol elemanı olarak yapı denetim kuruluşlarında ve laboratuvarlarda görev yapması öngörülmektedir. Bu durum mesleki etik açısından değerlendirildiğinde bir çelişki olarak görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Yapı Denetimi mevzuatı mesleki etik açısından incelenmiştir ve bazı ihlallerin olduğu değerlendirilmiştir. Mesleki etik ihlali olduğu düşünülen hükümler yada konular maddeler halinde sıralanmıştır.

Şantiye şefliği konusunda mesleki uzmanlık ayırımına yer verilmemesi mesleki etik ihlallerine zemin hazırlamaktadır. Yapı Denetimi Kuruluşlarının mülkiyet hakkının bir meslek grubuyla sınırlandırılması hükmü miras intikal hakkı da düşünüldüğünde hatalı görülmektedir. Mesleki eğitimlerinde olmadığı halde Yapı Malzemesi Laboratuvarlarında kimya mühendislerine ve Zemin Laboratuvarlarında jeofizik mühendislerine yetki verilmesi mesleki etik ihlali olarak değerlendirilmektedir. Yapı Denetimi Sisteminin denetimini yapan Kamu Kuruluşlarında görevli personelin mesleki vasıf ve yeterliliklerinin tanımlı olmaması, olumsuz uygulamalara imkan sağlamaktadır. Yapı denetim mevzuatında Yapı Denetimi Teknikerlerine görev tanımı yer almaması mesleki etik açısından değerlendirildiğinde çelişki olarak ortada durmaktadır.

Yapı denetiminde mesleki etik ihlallerinin önüne geçilmesi için, başta Yapı Denetim Kanunu olmak üzere tüm yapı denetimi ve ilgili mevzuat (Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik de dahil olmak üzere) mesleki etik açısından değerlendirilerek olumsuzluklar

giderilmelidir. Ancak bu durumda yasallaşmış (mevzuata aykırılık bulunmayan) mesleki etik ihlallerin önüne geçilebilecektir. Mesleki etik ihlallerin önlenmesinin, meslekler arası barışa katkı ve hizmet kalitesinde de artış sağlayacağı düşünülmektedir .

KAYNAKLAR:

ALGIER, L. ve ERKAL, S., 2002, “Ameliyathane Hemşireliğinin Etik Yönleri”, Ulusal Cerrahi Kongresi.

ARDA, B., 2004, Etiğe kavramsal giriş ve temel yaklaşımlar. Eds.: Arda B, Kahya E, Başağaç Tamay G. Bilim Etiği ve Bilim Tarihi. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, s:21-36

AYDIN, İ. P., 2003, Eğitim ve Öğretimde Etik, Ankara: PEGEM-A Yayıncılık.

AYDIN, İ. P., 2002, Yönetimsel mesleki ve örgütsel etik. Ankara: Pegem A Yayınevi.

BABADAĞ, K. ,1991, “Hemşirelikte Etik”, Hemşirelik Bülteni, Cilt 5, Sayı 19, s.5-9

BAKOĞLU DELİORMAN, R. ve ÜSTÜNOLDU KANDEMİR, A., 2009, Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları ve Etik, Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi, Akademik Araştırma Çalışması, Kamu Görevlileri Etik Kurulu yayını

BAŞBAKANLIK, 2010, Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik, 14 Eylül 2010 tarih ve 27699 sayılı Resmi Gazete.

BİLGİ,S. ve İPBÜKER,C., 2005, CBS Etiği, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 28 Mart-1 Nisan 2005, Ankara

FERREL, O. C., FRAEDRİCH J., 1994, Business Ethics: Ethical Decision Making and Cases. Boston: Houghton Mifflin Company.

İNAM, A., 2003, Uzman Hayatın Neresinde?, TMH - Türkiye Mühendislik Haberleri, Sayı 423 - 2003/1

KADIOĞLU, S. ,2007, Etik Etik Dedikleri, III. Koloproktoloji- Stomaterapi Sempozyum Özet Kitabı, 12-14 Nisan. Adana. Adana, Ostomi Derneği, Türk Tabipler Birliği, Çukurova Üniversitesi, Cleveland Clinic katkılı yayın., s: 86-88

KUÇURADI, İ., 2003, Etik ve Etikler, TMH - Türkiye Mühendislik Haberleri, Sayı 423 - 2003/1

MEB, 2000, Örnekleriyle Türkçe Sözlük, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 2967, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi 872, Sözlük Dizisi 5, ISBN 975.11.1050.5, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

MEB, 2006, (T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI), Tüm Alanlar Meslek Etiği, (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara,

PIEPER, A., 1999, Etiğe Giriş.(Çev: Atayman V, Sezer G), İstanbul, Ayrıntı yayınları, 1999, s:64-66

PRİBİLLA, O., 2000, Hukuk İle Etik Arasındaki Arasında Hekim. In : Engelhardt DV. (Çev.:Namal, A., Tıbbın Gündelik Yaşamında Etik.İkinci baskı, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, , s:253-265

SCHAWARTZ, M., 2001, The Nature of the Relationship Between Corporate Codes of Ethics and Behaviour, Journal of Business Ethics, Cilt: 32, S: 3, s.247-262.

ŞİMSEK, S., AKGEMCİ, T. ve ÇELİK, A., 2003, Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütsel Davranış, Adım Matbaacılık ve Ofset, Konya. akt: Semra Güney, “Ahlaki Liderliğin Kavramsallaştırılması ve Ahlaki Yönetimde Liderliğin Rolü”, Yönetim ve Ekonomi, Cilt:13, 2006, s.135-148.

WILLIAMS, R. J., 2005, Dünya Hekimler Birliği: Tıp Etiği Elkitabı. (Çev: Civaner M.), Ankara, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, s:13-14

YILDIRIM, G. ve KADIOĞLU, S. ,2007, Etik ve Tıp Etiği Temel Kavramları, C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi 29 (2): 7-12,